

Projekt Umění doby reformace na Moravě a ve Slezsku (16. - 18. století)

1. Cíle projektu

Záměrem projektu je přiblížení kulturně historické a konfesní situace na Moravě a ve Slezsku širší odborné i laické veřejnosti a především poukázání na umělecké objekty, které se vážou na příslušné regiony a na příslušnou společenskou a konfesní dobovou realitu. Souborná výstava prezentující výše uvedené hodnoty v kontextu národních identit bude doplněna o vytvoření edukačního materiálu v podobě odborné knihy ve světových i jiných jazycích. Konkrétní cíle projektu vyplývají ze dvou specifických cílů programu NAKI II¹: SC 1.1 *Výzkum a jeho uplatnění – historické vědní obory a archeologie* a SC 2.3 *Kulturní dědictví, vzdělávání a média*.

Vymezení, náplň a specifikace

Podstata projektu spočívá ve vymezení proudu moravské a slezské reformace a její výtvarné kultury jako významného fenoménu kulturních a politických dějin historického území našeho státu a v prezentaci vybraných děl, která odrážejí společenskou realitu příslušných regionů. Prostřednictvím vyjádření vztahů mezi výtvarnou kulturou a texty reformátorů dojde k prezentaci podstaty umění doby reformace v příslušných regionech. K dosažení cíle přispěje rovněž konfrontace s katolickou výtvarnou kulturou ve vazbě na texty významných katolických teologů. Výsledkem bude mimo jiné zasazení moravské a slezské reformace do širokého proudu evropské reformace.

Výběr jednotlivých uměleckých objektů podléhá problematice jejich dochování a zařazení do kategorií, včetně stylové charakteristiky. Záměrem je proto představit objekty v tematických celcích, které shrnují jednotlivé aspekty fenoménu reformace, jeho vztahu k výtvarné kultuře i vztahu ke katolické církvi. Všechny tematické celky se řadí do historické epochy raného novověku – v našem případě počínaje rokem 1517 do roku 1620. Tento hlavní výběr bude doplněn o *prolog* a *epilog* v podobě velmi zúženého výběru uměleckých objektů a stručné charakteristiky období společensky i kulturně předcházejícího či následujícího: v prvním případě se jedná o epochu počínaje působením mistra Jana Husa do roku 1434, ve druhém případě o dobu osvěcenských reform od vydání Tolerančního patentu po vydání Protestantského provizoria (včetně). Výše vymezený hlavní výběr bude strukturován následovně:

I. Na počátku bylo Slovo... (Jan 1, 1) – Martin Luther a (ne)podářená reforma církve

Zveřejnění překladu 45 tezí, vymezení tří *Sola*, představení fenoménu reformace a jeho vztahu k umění. První celek bude rovněž zahrnovat připomenutí dalších evropských reformátorů, včetně jejich stanoviska k výtvarné kultuře.

II. Cuius regio, eius religio – Šíření a formování luterské teologie a výtvarné kultury

Ve druhém celku je vhodné uvést význam knihtisku pro šíření reformačních myšlenek - pamflety a letáky. Přiblížení důležitého vztah reformace – panstvo a náboženství – politická

¹ dle programu NAKI I tematické priority: TP 1.2 *Movité kulturní dědictví*; TP 2.1 *Vztah společnosti k historické paměti národa*:

moc pomocí portrétů vrchnosti, která luterské vyznání podporovala, portrétů malovaných dvorskými protestantskými umělci a rovněž přiblížení náboženské propagandy obrazem.

III. ... zničíte všechny jejich modlářské výtvořiny... (Num, 33:52) – Obrazoborectví reformační i protireformační : Budou vystaveny umělecké objekty poničené, znehodnocené a dochované pouze torzovitě v důsledku ikonoklastického řádění jedné či druhé církve.

IV. Obraz místo knihy: funkce výtvarného umění v sakrálním prostoru nekatolíků

Důležitou součástí pro představení podstaty nekatolického, zejména luterského, umění je seznámení s motivy používání obrazu v textech – představení děl ve vazbě na nekatolický sakrální prostor.

V. Vyznání obrazem / v obraze : Další celek představí typické náměty a nápisy reformace a protireformace, ale i ty sporné, především na vybraných epitafech.

VI. Vzдор a nebo navzdory? : Poslední část věnující se konfesní satíře ve výtvarném umění představí vzájemně očeňující grafiky a jiná výtvarná média. Součástí budou ale také katolické umělecké objekty v nekatolickém sakrálním prostoru a naopak a představení umělců působících napříč spektrem církví.

Výstupy projektu

Hlavním výstupem projektu bude v první řadě specifický výstup programu NAKI II, uspořádání edukační výstavy. Výsledky výzkumu kulturního dědictví a jeho reflexe na historickém území našeho státu tak budou začleněny do vzdělávacích procesů přístupných široké veřejnosti. K výstavě bude vytvořen rovněž katalog.

Dalšími výstupy budou různé formy prezentace hodnot národního kulturního dědictví ve formě knihy v českém jazyce s vybranými kapitolami v německém a polském jazyce. Výběr jazyků se odvíjí od jazykové a teritoriální dobové reality v příslušných regionech. Vzniknout také brožury v česko-anglické verzi. V průběhu řešení projektu budou publikovány studie v předních odborných periodických oboru (Umění, Opuscula historiae artium).

Efekty projektu

Výsledkem výzkumu, reflexe a prezentace sledovaného fenoménu a jeho výtvarné kultury v příslušných regionech bude hlavně prezentace vybraného fondu národního kulturního dědictví – pomocí výstavy a publikací. Vedle posílení národního historického a kulturního vědomí projekt umožní zasazení národní identity do širšího evropského kulturního prostoru; zvláště v souvislosti s aktuálními oslavami pětistého výročí evropské reformace. Projevem využití prezentovaných poznatků bude přispění k posílení kulturně historické paměti v příslušných regionech. Cílem jsou tedy vedle národního uvědomění výchovné a osvětové aspekty zpřístupnění fenoménu. V neposlední řadě pomůže reflexe fenoménu k ochraně movitého kulturního dědictví, které pro svou pozici na okraji badatelského zájmu, a tedy i zájmu veřejnosti, podléhá přírodním nežádoucím vlivům.

2. Řešení předmětu výzkumu v minulosti

Předpokládaný projekt ve své podobě nebyl dosud řešen v rámci jiné výzkumné aktivity podporované z veřejných zdrojů. Srovnatelné ve zdejších podmínkách je pouze výstava Umění české reformace (1380–1620), která se uskutečnila od prosince 2009 do dubna 2010, avšak nezahrnovala území mimo samotné Čechy. Rovněž můžeme zmínit projekt, jehož

výstupem byla elektronická publikace *Po stopách památek reformace v České republice*, Praha, 2011, <http://www.pamatky-cz.eu/data/5/5/8/Publikace-Po-stopach-pamatek-r.pdf>; tento projekt se však věnuje výhradně nemovitému kulturnímu dědictví a jedná se o velmi úzký výběr památek v rámci celého území českého státu.

Náplň i prezentace předkládaného projektu je tedy jedinečná zejména z hlediska reflexe a prezentace movitého kulturního dědictví Moravy a Slezska široké veřejnosti a z hlediska jeho zapojení do kontextu národního i evropského prostoru.

3. Rozbor stavu řešení problému v ČR a v zahraničí

Vztah reformace a výtvarné kultury je v ČR dosud na okraji zájmu. Častější je řešení problému z historického úhlu pohledu bez bližších vazeb na výtvarnou kulturu. Z českých publikací, které se věnují vazbě výtvarné kultury na reformaci, zmíníme:

HORNÍČKOVÁ, Kateřina, ed. a ŠRONĚK, Michal, ed. *In puncto religionis: konfesní dimenze předbělohorské kultury Čech a Moravy*. Praha: Artefactum, 2013. 264 s. ISBN 978-80-86890-57-9.

Zdeněk R. Nešpor, *Encyklopedie moderních evangelických (a starokatolických) kostelů Čech, Moravy a českého Slezska*, Praha 2009.

BARTLOVÁ, Milena, ed. a ŠRONĚK, Michal, ed. *Public communication in European reformation: artistic and other media in Central Europe: 1380-1620*. Prague: Artefactum, 2007. 370 s. ISBN 978-80-86890-15-9.

V zahraničí, zejména v oblastech, které byly zasaženy proudy reformace, je problém reformační výtvarné kultury řešen intenzivněji. Úzkým výběrem upozorníme na publikace:

RUDI, Thomas a PATZIG, Eberhard. *Gottes Werk und Wort vor Augen: Kunst im Kontext der Reformation = God's work and word before our very eyes: art in the context of Reformation*. Leipzig: Grassimuseum Leipzig, 2016. 28 listů. ISBN 978-3-910062-12-2.

HARASIMOWICZ, Jan, ed. *Protestantischer Kirchenbau der Frühen Neuzeit in Europa: Grundlagen und neue Forschungskonzepte = Protestant church architecture in early modern Europe: fundamentals and new research approaches*. 1. Auflage. Regensburg: Schnell + Steiner, 2015. 352 stran. ISBN 978-3-7954-2942-3.

WEGMANN, Susanne – WIMBÖCK, Gabriele (edd.), *Konfessionen im Kirchenraum. Dimensionen des Sakralraums in der Frühen Neuzeit*, Korb 2007.

HARASIMOWICZ, Jan (ed.), *Sztuka i dialog wyznań w XVI i XVII wieku*, Warszawa 2000.

Výtvarná kultura reformace ve Slezsku je v současné době zkoumána pod záštitou katedry dějin umění vratislavské univerzity. Tato bádání se však dotýkají především oblasti Dolního Slezska, zatímco oblast Horního Slezska je ponechána stranou.

Badatelská činnost v oblasti reformačního umění se obecně týká především publikační činnosti a odborných konferencí, edukační činnost formou výstav pro širokou veřejnost je upozaděna. Z toho hlediska je tento projekt mimořádnou příležitostí ke vzdělávání široké veřejnosti.

4. Metodika řešení projektu

Metodika se odvíjí od několika základních rovin projektu – za prvé, průzkumu a vědecké reflexe, za druhé, zpracování poznatků a nakonec zpřístupnění získaných poznatků formou výstav a publikací.

Projekt vychází z následujících metodických postupů:

I. Práce předchozího základního výzkumu – 20% -30%

1. rešerše prováděné v archivním materiálu a literatuře
2. vytipování vhodných uměleckých děl, domluva s majiteli děl (muzea, galerie, farní úřady, knihovny, archivy...) o zápůjčce na výstavu, pořízení fotodokumentace

II. Aplikace poznatků v praxi – 80%-70%

Odborné zpracování:

1. vytváření odborných textů (pro výstavu, ale také pro publikace a studie) a interpretace kulturního dědictví
2. zpracování dokumentace
3. překlady textů do anglického jazyka (pro výstavu a studie) a do německého a polského jazyka (pro publikace)

Technické zpracování:

1. vytvoření a instalace informačních panelů pro výstavu
 2. převoz a instalace uměleckých objektů
 3. grafická zpracování souboru materiálů, publikací, informačních letáků a jejich tisk
- Většinu materiálů je možné využít interaktivně prostřednictvím obrazu, videa a zvuku, pro přehrávání v moderních médiích.

Prezentace projektu a distribuce jeho výstupů:

1. prezentace formou výstavy, publikací a studií
2. vytvoření informačních a edukačních materiálů a jejich volné zpřístupňování

5. Vybavenost pracoviště

Pracoviště má v současné době k dispozici běžní počítačové a fotografické vybavení pro své stabilní zaměstnance, využívá i kvalitní skener pro digitalizaci dat. Rovněž disponuje poměrně dobře vybavenou knihovnou. Pracovníci mají rovněž přístup do mezinárodních obrazových a textových databází. Pro potřeby projektu se vyžaduje dílčí doplnění materiálů o výzkum v archívech i ve fondech jednotlivých farních úřadů. Předpokladem pro adekvátní zvládnutí projektu je i dosavadní obsazení pracoviště pracovníky, kteří jsou patřičně erudováni.

6. Výsledky projektu

I. Výsledky základního výzkumu

1. B – odborná kniha: shrnutí výsledků z výzkumu fenoménu a movitého kulturního dědictví ve formě kolektivní monografie v česko-německo-polské verzi

2. J – v průběhu řešení projektu budou publikovány studie detailně pojednávající o jednotlivých tématech souvisejících s výzkumem. Studie budou publikovány v předních odborných periodických oboru (Umění, Opuscula historiae artium)

Jneimp – článek v odborném periodiku, které je zařazeno v databázi Web od Science

Jrec – článek v odborném periodiku, které je zařazeno v Seznamu neimpaktovaných recenzovaných periodik vydávaných v ČR

II. Výsledky aplikovaného výstupu

E – výstava připravená pro prezentaci výsledků projektu, doplněná katalogem a brožurami v česko-anglické verzi

předpokládané výsledky projektu	počet
P – český nebo národní patent s výjimkou patentu USA a Japonska, který je využíván na základě platné licenční smlouvy	
P - evropský nebo mezinárodní patent (EPO, WIPO), patent USA a Japonska	
P - český nebo jiný národní patent udělený (doposud nevyužívaný) nebo využívaný vlastníkem patentu.	
Z - poloprovoz, ověřená technologie,	
N (certifikovaná metodika)	
N (památkový postup- v programu značeno jako Z)	
N (specializovaná mapa s odborným obsahem- v programu značeno L)	
R (software)	
G (prototyp, funkční vzorek),	
F (výsledky s právní ochranou – užitný vzor, průmyslový vzor)	
J_{imp} - článek v impaktovaném časopise (publikace uvedené v následujících databázích Web of Science společnosti Thomson Reuters: Science Citation Index Expanded (SCI-EXPANDED) – 1945 – present; Social Science Citation Index (SSCI) – 1980 – present; Arts & Humanities Citation Index (A&HCI) – 1980 – present; Index Chemicus (IC) – 1993 – present; Current Chemical Reactions (CCR-EXPANDED) – 1986 – present)	
J_{imp} -článek v prestižním impaktovaném časopise Jedná se o multidisciplinární (tedy oborově otevřené) časopisy Nature (ISSN 0028-0836), Science (ISSN 0036-8075) a Proceedings of the National Academy of Science of the USA (ISSN 0027-8424)	
J_{neimp.} článek v recenzovaném časopise světově uznávané databáze Scopus (http://www.scopus.com/scopus/home.url) a ERIH (http://www.esf.org/research-areas/humanities/research-infrastructures-including-erih.html) který je výsledkem projektu s hlavním oborem patřícím do NRRE.	1
J_{neimp.} článek v recenzovaném časopise světově uznávané databáze Scopus (http://www.scopus.com/scopus/home.url) a ERIH (http://www.esf.org/research-areas/humanities/research-infrastructures-including-erih.html) který je výsledkem projektu s hlavním oborem AF	
Jrec. článek v recenzovaném časopise, který je výsledkem projektu s hlavním oborem patřícím do NRRE.	6
Jrec. článek v recenzovaném časopise, který je výsledkem projektu s hlavním oborem AF	
B – odborná kniha <u>ve světovém jazyce</u> (angličtina, čínština, francouzština, němčina, ruština a španělština), která je výsledkem projektu s hlavním oborem patřícím do NRRE.	
B – odborná kniha <u>v ostatních jazycích</u> , která je výsledkem projektu s hlavním oborem patřícím do NRRE.	1
B – odborná kniha <u>ve světovém jazyce</u> (angličtina, čínština, francouzština, němčina, ruština a španělština), která je výsledkem projektu s hlavním oborem AF	
B – odborná kniha <u>v ostatních jazycích</u> , která je výsledkem projektu s hlavním oborem AF	
D – článek ve sborníku (sborník musí být evidován v databázi Conference Proceedings Citation Index – Science nebo Social Science & Humanities (dříve ISI Proceedings) společnosti Thomson Reuters)	
E - uspořádání výstavy- specifický výsledek programu NAKI Jedná se o nejméně dva měsíce trvající veřejnou prezentaci kulturních či kulturně historických hodnot s minimální návštěvností 1000 návštěvníků za dobu trvání výstavy, která je výlučně výsledkem výzkumných projektů v rámci Programu aplikovaného výzkumu a vývoje národní a kulturní identity (NAKI), a její součástí je katalog s řádně přiděleným ISBN, jehož obsah prošel recenzním řízením. O případné výnosy ze vstupného musí být poníženy způsobilé náklady projektu.	1
A - audiovizuální tvorba, elektronický dokument (CD-R, web prezentace, elektronická databáze) s výjimkou výsledků v elektronické podobě, které splňují podmínky pro zařazení do kategorie J, B	
uspořádání M – konference, W - workshopu	

7. Poslání a očekávané přínosy projektu

Výsledky výzkumu pomůžou dosáhnout zachování a udržitelného rozvíjení specifické národní a kulturní identity i integrity a kulturního dědictví v kontextu evropské a světové kultury, zejména díky prezentaci movitého kulturního dědictví příslušných regionů v souladu

s tematickou prioritou specifického cíle 1.1 : TP 1.1a *Komparativní výzkum archeologické, historické a sociálně kulturní kontinuity (diskontinuity) a její reflexe na historickém území českého (československého) státu a v širším evropském prostoru.*

Prostřednictvím dokumentace, zpřístupňování a popularizace segmentu kulturního dědictví bude také podnícena motivace pro důslednější ochranu nyní často opomíjených památek. Výstupy výzkumu také upozorní na historické i kulturní hodnoty příslušných regionů v souladu s tematickou prioritou specifického cíle 1.1 : TP 1.1d *Vytváření metod dokumentace a prezentace paměťové kultury národa.*

Zpřístupnění segmentu kulturního dědictví umožní zpřístupnění jeho hodnot nejen široké veřejnosti, ale rovněž specifickým cílovým skupinám – různé stupně škol, členové příslušných církví (v obou případech jednotlivci i organizované skupiny) – v souladu s naplňováním tematické priority specifického cíle 2.3 : TP 2.3b *Začlenění výsledků výzkumu kulturního dědictví a území s historickými hodnotami do vzdělávacích procesů ve všech úrovních, tvorba výukových programů na datových nosičích a široká prezentace a zpřístupnění jejich hodnot v kontextu národních identit.*

8. Kritické předpoklady dosažení cíle projektu a rizika projektu

Kritickým předpokladem pro dosažení cíle projektu je dodržení stanoveného harmonogramu, plnění stanovených úkolů jednotlivými pracovníky, koordinace personálu a dodavatelů. Riziko spočívá v nedodržování dílčích termínů a v nedostatečné koordinaci. K eliminaci rizik poslouží pravidelné a časté schůzky pracovního týmu s vyhodnocováním úkolů.

Rizika projektu vyplývají také z míry dochování a identifikace segmentu movitého kulturního dědictví, a dále z možných problémů při komunikaci s jednotlivými institucemi, především farními úřady, a žádosti o zapůjčení děl. K eliminaci rizik poslouží intenzivní a především včasná snaha o zajištění děl k zápůjčce, včetně seznámení majitelů děl podrobně s projektem a možné spolupráce při jeho plnění.

Cíle projektu v oblasti prezentace a edukace mohou být naplněny za předpokladu dostatečného využití produktu cílovými skupinami. K splnění cíle se využije včasná popularizace formou letáků, reklam v regionálních médiích a včasného oslovení cílových skupin v místě jejich působení.

9. Etapy projektu

1. rok (2017)

Cíl etapy (dílčího cíle): pramenný výzkum, průzkum movitého kulturního dědictví, dokumentace, výběr děl, oslovení majitelů a správců děl

Datum zahájení řešení etapy: II/2017

Datum ukončení řešení etapy: XII/2017

Převažující typ výzkumu při řešení etapy: základní

Výsledky etapy: dokončení první fáze heuristické, průzkumové přípravy, navázání kontaktu s majiteli a správci děl, fotografování. Zpřístupnění prvních poznatků formou studie – Jrec. článek v recenzovaném časopise

Forma zpracování a předání výsledků: shromáždění většiny materiálů čerpaných z pramenů a literatury a obrazových podkladů; publikace prvních zjištění a všestranná propagace projektu

2. rok (2018)

Cíl etapy (dílčího cíle): odborné zpracování a vědecké vyhodnocení poznatků získaných základním výzkumem; zajištění výstavy; právní ošetření zápůjček; doplňkový archivní průzkum; dílčí publikace formou studií

Datum zahájení řešení etapy: I/2018

Datum ukončení řešení etapy: XII/2018

Převažující typ výzkumu při řešení etapy: aplikovaný

Výsledky etapy: dokončení průzkumu fenoménu a jeho movitého kulturního dědictví; zajištění zápůjček na výstavu; vytvoření prvního souboru textů a případných překladů, shromáždění materiálu a fotodokumentace pro publikace, výstavu a její katalog; seznámení odborné i širší veřejnosti o projektu – Jneimp. článek v recenzovaném časopise světově uznané databáze; Jrec. článek v recenzovaném časopise

Forma zpracování a předání výsledků: doplňkový archivní výzkum, kompletace materiálů a na jejich základě výběr textů; publikace studií v odborných periodících

3. rok (2019)

Cíl etapy (dílčího cíle): textové a překladatelské práce; shromáždění a utřídění všech materiálů pro výstavu; dílčí publikace formou studií

Datum zahájení řešení etapy: I/2019

Datum ukončení řešení etapy: XII/2019

Převažující typ výzkumu při řešení etapy: aplikovaný

Výsledky etapy: vytvoření dalšího souboru textů, příprava výstavy – konkrétní texty, přesný koncept, popularizace – Jrec. články (2) v recenzovaném časopise

Forma zpracování a předání výsledků: publikace textů studii, reklamní anonce v regionálních médiích

4. rok (2020)

Cíl etapy (dílčího cíle): finální zpřístupnění výsledků výzkumu veřejnosti ve formě výstavy a knihy; instalace a slavnostní zahájení výstavy, redakce a korektura trojjazyčné monografie, její grafické zpracování a tisk; publikace formou studií

Datum zahájení řešení etapy: I/2020

Datum ukončení řešení etapy: XII/2020

Převažující typ výzkumu při řešení etapy: aplikovaný

Výsledky etapy: instalace výstavy a prezentace fenoménu i movitého kulturního dědictví veřejnosti formou výstavy s katalogem, tisk a distribuce česko-anglických brožur a knihy – E-výstava; Jrec. články (2) v recenzovaném časopise; B odborná kniha v česko-německo-polské verzi – *Umění doby reformace na Moravě a ve Slezsku* (pracovní název)

Forma zpracování a předání výsledků: prezentace výsledků prostřednictvím výstavy a jejího katalogu; publikace textů ve formě odborné knihy a studií; distribuce česko-anglických brožur k cílovým skupinám

10. Uvedení oponentů projektu, se kterými uchazeč nesouhlasí

Ústav dějin křesťanského umění Katolické teologické fakulty v Praze